

Sažetak: Svećenik i političar Juraj Tomac (1866. – 1930.)

Juraj Tomac rođen je 1866. godine u Molvama u Podravini, a umro je u Vojnom Križu u Moslavini 1930. godine. Nakon završene pučke škole Juraj Tomac je u Varaždinu završio šest razreda gimnazije, a dva zadnja gimnazijska razreda proveo je u Nadbiskupskom liceju u Zagrebu. Nakon toga, 1885. godine upisao je Bogoslovni fakultet u Zagrebu, koji je završio 1889. godine, kada je u srpnju te godine i zaređen. Poznato je da je najkasnije u studentskim danima prihvatio pravašku nacionalno-političku ideju. Nije pripadao najstarijoj pravaškoj generaciji, koja se okupljala oko Ante Starčevića, nego je na političku pozornicu stupio u prvoj polovici 1890-ih, nedugo prije Starčevićeve smrti. U to vrijeme unutar Stranke prava trajali su prijepori oko budućeg vodstva i budućeg političkog pravca ove stranke, koji su kulminirali raskolom u ovoj stranci, 1895. godine. Nakon kratkog premišljanja Tomac se u ovom stranačkom sporu opredijelio za Čistu stranku prava, koju je pred smrt osnovao Ante Starčević, a kojoj je povijesni pečat udario zagrebački odvjetnik Josip Frank.

Tomac je bio jedan od rijetkih katoličkih svećenika u ovoj stranci, koju je uz hrvatski nacionalno-politički program odlikovao i liberalni svjetonazor. Zbog toga ova stranka nije bila potpuno prirodno okruženje za njega. Međutim, nasuprot Čiste stranke prava stajale su hrvatske političke stranke koje su uz nagodbeni politički program njegovale i neku od inačica jugoslavenskog nacionalnog programa, pa je Tomac na oltaru hrvatskog nacionalno-političkog programa žrtvovao svoj katolički svjetonazor. Zbog toga je bio u nemilosti jugoslavenski orijentiranog crkvenog vrha Zagrebačke nadbiskupije, te je dvadesetak godina kao kapelan ili upravitelj župe lutao Zagrebačkom nadbiskupijom bez vlastite župe. Tek 1908. godine namješten je za župnika u Čuntiću, a iduće godine, u vrijeme kratkotrajnog primicanja njegove stranke milosti režima, Tomac je dobio nešto bolju službu u Vojnom Križu, gdje je kao župnik ostao do smrti.

Svršetkom Prvoga svjetskoga rata, slomom Austro-Ugarske Monarhije i trijumfom jugoslavenske nacionalno-političke ideje, Tomac je postao blizak Hrvatskoj republikanskoj seljačkoj stranci Stjepana Radića. Pritom ipak nije napustio Hrvatsku stranku prava, čiji je program neovisne hrvatske države doživio povijesni poraz i koja je bez šire narodne podrške nešto jači utjecaj imala tek u Zagrebu. U to vrijeme vodstvo hrvatskog nacionalnog pokreta preuzela je Hrvatska republikanska seljačka stranka, čiji se politički program kretao od konfederativnog do federativnog uređenja jugoslavenske države, pri čemu je jugoslavenski okvir za Stjepana Radića bio neprijeporan. Taj program prihvatio je i Juraj Tomac, te je zbog političkog djelovanja na temelju toga programa u jugoslavenskoj državi bio politički progonjen i zatvaran. Nakon Radićeve kapitulacije pred beogradskim režimom, 1925. godine, Tomac se razočaran počeo vraćati pravaškom programu. U Vojnom Križu, sredini koja je u to vrijeme bez obzira na sve Radićeve političke vratolomije i dalje jednodušno podupirala Radićevu stranku, Tomac je postao politički izopćenik. Na posljednji počinak ipak je ispraćen uz počasti velike mase naroda, koji ga je pamtio kao staroga pravaša, koji je nekoć poput Petra od Amiensu svojim zanosom oduševljavao puk za pravašku ideju.

Ključne riječi: Juraj Tomac, Austro-Ugarska Monarhija, Jugoslavija, Hrvatska, nacionalno-političke ideje, svjetonazori